

## Kamer van Volksvertegenwoordigers

BUITENGEWONE ZITTING 1988

13 MEI 1988

### ADVIES OVER DE VROUWENEMANCIPATIE

VOORGELEGD  
AAN DE EERSTE MINISTER  
NAMENS HET ADVIESCOMITE VOOR  
DE MAATSCHAPPELIJKE EMANCIPATIE (1)

DOOR MEVR. MAES

Het adviescomité voor de maatschappelijke emancipatie heeft tijdens zijn vergadering van woensdag 11 mei 1988 het hiernavolgend advies eenparig aangenomen :

#### 1. BELEID

- 1.1 Het adviescomité voor de maatschappelijke emancipatie is van oordeel dat de emancipatie van de vrouw uitdrukkelijk onder de bevoegdheid van een vrouwelijke minister dient te komen. Dat betekent dat zij met betrekking tot de andere regeringsleden initiatiefrecht en medebeslissingsrecht heeft in alle domeinen die bepalend zijn voor de gelijkheid tussen man en vrouw. Zij moet daartoe over voldoende financiële en administratieve middelen kunnen beschikken en bovendien worden bijgestaan door bemiddelaars die in elk departement toezien op de rechten van de vrouw.

(1) Samenstelling van het adviescomité :

Voorzitter : Mevr. Merckx-Van Goeij.

#### Leden :

C.V.P. Mevr. Kestelijn-Sierens, Leysen, Merckx-Van Goeij, Nelis-Van Liedekerke.  
P.S. Mej. C. Burgeon, Mevr. Onkelinx, HH. Van Crombruggen, Walry.  
S.P. Mevr. Duroi-Vanhelmont, Lefebvre, N.  
P.V.V. H. Berben, Mevr. Neyts-Uyttebroeck.  
P.R.L. HH. Dubois, Neven.  
P.S.C. H. Antoine, Mevr. Corbisier-Hagon.  
V.U. Mevr. Maes.  
Agalev- Mevr. Vogels.  
Ecolo

## Chambre des Représentants

SESSION EXTRAORDINAIRE 1988

13 MAI 1988

### AVIS SUR L'EMANCIPATION DE LA FEMME

PRESENTE  
AU PREMIER MINISTRE  
AU NOM DU COMITE D'AVIS  
POUR L'EMANCIPATION SOCIALE (1)

PAR MADAME MAES

Au cours de sa réunion du mercredi 11 mai 1988 le comité d'avis pour l'émancipation sociale a adopté à l'unanimité l'avis suivant :

#### 1. POLITIQUE

- 1.1 Le comité d'avis pour l'émancipation sociale estime qu'une femme ministre doit être dotée expressément de la compétence concernant l'émancipation de la femme. Cela implique qu'elle dispose, à l'égard des autres membres du gouvernement, du droit d'initiative et du droit de codécision dans tous les domaines qui déterminent l'égalité entre hommes et femmes. Elle doit pour ce faire disposer de ressources financières et de moyens administratifs suffisants et doit pouvoir bénéficier de l'assistance de médiatrices pour veiller aux droits des femmes dans chaque département.

(1) Composition du comité d'avis :

Président : M<sup>me</sup> Merckx-Van Goeij.

#### Membres :

C.V.P. Mmes Kestelijn-Sierens, Leysen, Merckx-Van Goeij, Nelis-Van Liedekerke.  
P.S. Mlle C. Burgeon, Mme Onkelinx, MM. Van Crombruggen, Walry.  
S.P. Mmes Duroi-Vanhelmont, Lefebvre, N.  
P.V.V. M. Berben, Mme Neyts-Uyttebroeck.  
P.R.L. MM. Dubois, Neven.  
P.S.C. M. Antoine, Mme Corbisier-Hagon.  
V.U. Mme Maes.  
Agalev- Mme Vogels.  
Ecolo

- 1.2. Met inachtneming van de onderscheiden verantwoordelijkheidsniveaus en van de diverse bevoegdheden pleit het adviescomité voor de aanwezigheid van vrouwen in de Regering en in de Gewest- en Gemeenschapsexecutieven, waarbij ten minste één vrouw in het kernkabinet zitting moet hebben.
- 1.3. Een herziening van de vertegenwoordiging van de vrouwen in de beslissings- en adviesorganen is onontbeerlijk met het oog op de toepassing, tegen 1992, van de regel luidens welke ten hoogste twee derde van de leden tot hetzelfde geslacht mogen behoren.
- 1.4. Het adviescomité constateert dat de Emancipatieraad de vrouwen in staat stelt hun eisen kenbaar te maken, terwijl deze groep — die nochtans de meerderheid van de bevolking vormt — in de andere organen onvoldoende vertegenwoordigd is. Het comité pleit bijgevolg voor het behoud van de Emancipatieraad, met voldoende financiële en logistieke middelen.

## 2. ONDERWIJS EN OPLEIDING

- 2.1. Het adviescomité wenst een roldoorbrekende opvoeding in het onderwijs en gaat ervan uit dat zulks een voortdurende bijscholing van de leerkrachten vereist, evenals het weren van sexistische opvattingen uit de schoolboeken en een grotere aanwezigheid van vrouwen in directie- en inspectiefuncties in het onderwijs.
- 2.2. Op het stuk van studie- en beroepskeuze moet ervoor gezorgd worden dat de informatie die aan meisjes wordt verstrekt, hen aanzet tot het kiezen van toekomstgerichte opleidingen.
- 2.3. Het adviescomité merkt op dat de meerderheid van de langdurig werklozen vrouwen zijn. Het is van oordeel dat deze categorie bijzondere aandacht verdient en dat de R.V.A. een bijzondere inspanning moet doen voor de laaggeschoolde vrouwen, aan wie toekomstgerichte opleidingen moeten worden verstrekt; zowel mannen als vrouwen moeten worden ingewijd in de nieuwe technologieën.  
Bovendien vraagt het adviescomité dat de permanente vorming, zoals het tweedekansonderwijs en de sociale promotie, worden behouden en uitgebouwd.
- 2.4. Het adviescomité vraagt dat een bijzondere inspanning zou worden gedaan inzake de opleiding van niet-uitkeringsgerechtigde werkloze vrouwen.

Daarom moet de toegang tot de beroepsopleiding voor vrouwen die hun plaats op de arbeidsmarkt (opnieuw) wensen in te nemen, worden uitgebreid en moet ook bijzondere aandacht worden besteed aan de algemene opleiding. Tevens moet

- 1.2. Dans le respect des différents niveaux de responsabilités et des diverses compétences, le comité d'avis plaide pour la présence de femmes dans le Gouvernement et les Exécutifs communautaires et régionaux, avec au moins une femme dans le Cabinet restreint.
- 1.3. Une révision de la représentation des femmes dans les organes de décision et de consultation est nécessaire, en vue d'y assurer pour 1992 l'application de la règle selon laquelle au maximum les deux tiers des membres peuvent appartenir au même sexe.
- 1.4. Le comité d'avis constate que le Conseil de l'Emancipation permet l'expression des revendications des femmes, groupe majoritaire au sein de la population mais insuffisamment représenté dans les autres organes. Il plaide dès lors pour le maintien du Conseil de l'Emancipation, doté des moyens financiers et logistiques nécessaires.

## 2. ENSEIGNEMENT ET FORMATION

- 2.1. Le comité d'avis souhaite une éducation émancipatoire dans l'enseignement et estime que sa réalisation postule la formation permanente des enseignants, l'exclusion des connotations sexistes dans les livres scolaires, ainsi qu'une présence plus importante de femmes au niveau de la direction et de l'inspection dans l'enseignement.
- 2.2. En matière d'orientation professionnelle ou d'études, il convient de veiller à ce que l'information donnée aux filles les incite à se tourner vers les formations axées sur l'avenir.
- 2.3. Le comité d'avis fait remarquer que la plupart des chômeurs de longue durée sont des femmes. Il estime qu'une attention spéciale doit être accordée à cette catégorie, par un effort particulier de la part de l'ONEM en faveur des femmes très peu qualifiées à qui il convient de dispenser des formations axées sur l'avenir; hommes et femmes doivent être initiés aux technologies nouvelles.

Le comité d'avis insiste en outre pour que soit maintenue et développée la formation permanente, comme l'enseignement de la deuxième chance ou la promotion sociale.

- 2.4. Le comité d'avis demande qu'un effort particulier soit fait en ce qui concerne les femmes au chômage sans indemnisation.

C'est pourquoi il convient d'élargir l'accès à la formation professionnelle pour les femmes qui souhaitent se (ré)insérer dans le marché de l'emploi, en accordant également une attention spéciale à la formation générale, et d'éliminer les dis-

de financiële discriminatie in het sociale promotie-onderwijs en de cursussen in het kader van het tijdelijke onderwijs afgeschaft worden, zodat alle vrouwen tot die cursussen toegang krijgen.

### 3. WERKGELEGENHEID

- 3.1. Het adviescomité bevestigt andermaal het fundamentele recht van de vrouw op arbeid.
- 3.2. Het eist het behoud van het beginsel van gelijk loon, waarin de collectieve arbeidsovereenkomst n° 25 en de wet van 4 augustus 1978 voorzien. Het vraagt dat de regering zou zorgen voor een concrete toepassing van dat beginsel, met name door positieve acties aan te moedigen.
- 3.3. Het comité onderstreept de noodzaak van positieve acties om het evenwicht tussen mannen en vrouwen in het economische leven te herstellen.
- 3.4. In de programma's ter bevordering van de werkgelegenheid moet voorrang worden gegeven aan jongeren en aan langdurig werklozen, daarbij rekening houdend met het feit dat in die categorieën veel vrouwen voorkomen (zie 2.3.).
- 3.5. Nieuwe vormen van arbeid en flexibele arbeid moeten op dezelfde wijze tot stand kunnen komen, zowel voor mannen als voor vrouwen. De regeling inzake loopbaanonderbreking moet worden behouden en verbeterd; ook dat moet gebeuren op dezelfde wijze, zowel voor mannen als voor vrouwen.
- 3.6. Het comité is van oordeel dat de wetten tot bescherming van de vrouw moeten worden herzien, wanneer die wetten een rem betekenen op de vrouwenarbeid en die herziening geen gevaar voor de gezondheid van de vrouw inhoudt.
- 3.7. Het adviescomité is van mening dat de moederschapsbescherming moet worden verruimd, zodat het rechtmatige moederschapsverlangen niet in conflict komt met de plaats van de vrouw in het economische leven.

### 4. SOCIALE ZEKERHEID

- 4.1. De opheffing van directe en indirecte discriminaties ten opzichte van vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid stelt voorop dat de desbetreffende Europese richtlijnen worden uitgevoerd.
- 4.2. Het lijkt niet wenselijk dat de overgang naar het niet-actieve leven noodzakelijk aan een bepaalde leeftijd gebonden moet zijn. Het adviescomité is van oordeel dat het ogenblik waarop die overgang gebeurt, eveneens moet kunnen worden vastgesteld op grond van een

criminations pécuniaires dans l'accès à l'enseignement de promotion sociale et les cours donnés dans le cadre de l'enseignement temporaire, de sorte que toutes les femmes aient accès à ces cours.

### 3. EMPLOI

- 3.1. Le comité d'avis réaffirme le droit fondamental de la femme au travail.
- 3.2. Il exige le maintien du principe de l'égalité des salaires, prévu par la convention collective de travail n° 25 et la loi du 4 août 1978. Il demande que le Gouvernement veille à l'application concrète de ce principe, notamment en encourageant des actions positives.
- 3.3. Il insiste sur la nécessité d'organiser des actions positives destinées à rétablir l'équilibre entre hommes et femmes dans la vie économique.
- 3.4. Dans les programmes de mise au travail, il convient de donner une priorité aux jeunes et aux chômeurs de longue durée, en tenant compte du fait que ces catégories comprennent beaucoup de femmes (voir 2.3.).
- 3.5. De nouvelles formes de travail et la flexibilité du travail doivent pouvoir être réalisées selon les mêmes modalités tant pour les hommes que pour les femmes.  
Le système de l'interruption de carrière doit être maintenu et amélioré selon les mêmes modalités tant pour les hommes que pour les femmes.
- 3.6. Le comité d'avis estime qu'il conviendrait de revoir la législation relative à la protection de la femme, lorsque celle-ci constitue un frein au travail de la femme et que cette révision ne représente aucun risque pour sa santé.
- 3.7. Le comité d'avis estime qu'il faut étendre la protection de la grossesse, afin que le désir légitime de maternité puisse se réaliser dans le respect de l'insertion de la femme dans la vie économique.

### 4. SECURITE SOCIALE

- 4.1. La suppression de discriminations directes et indirectes à l'égard des femmes dans la sécurité sociale suppose la mise en exécution des directives européennes en la matière.
- 4.2. Il ne paraît pas souhaitable que le passage à la vie non active soit nécessairement lié à un âge déterminé; le comité d'avis estime que le moment où s'effectue ce passage peut également être fixé sur la base d'un nombre déterminé d'années de carrière, dans le respect à la fois des caractéris-

bepaald aantal loopbaanjaren, met inachtneming van de eigen karakteristieken van de loopbaan van de vrouwen, zowel als van het beginsel van de gelijke behandeling van mannen en vrouwen.

- 4.3. Het adviescomité onderstreept de noodzaak van een hervorming en een verbetering van de kindbijslagregeling met het oog op een uniformisering van de onderscheiden regelingen.
- 4.4. Het recht op werkloosheidsvergoeding moet een individueel recht blijven, dat los staat van de gezins- en inkomenstoestand.

Rekening houdend met het feit dat artikel 143 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende de arbeidsvoorziening en de werkloosheid voornamelijk vrouwen van werkloosheidsvergoeding uitsluit, meent het adviescomité dat moet worden overwogen dit artikel af te schaffen.

Het adviescomité wenst bovendien de stempelplicht te zien vervangen door een meer humaan controlesysteem.

- 4.5. De minimumuitkeringen in de sociale zekerheid moeten worden opgetrokken.
- 4.6. Het adviescomité is van oordeel dat een statuut van de medewerkende echtgenoot/echtgenote van een zelfstandige moet worden uitgewerkt met verwijzing naar de desbetreffende Europese richtlijnen.

## 5. FISCALITEIT

- 5.1. Het adviescomité meent dat de invoering van een integrale decumulatie van het beroepsinkomen van de echtgenoten absolute voorrang verdient. Het onderstreept dat de niet-invoering van zulk een maatregel een straf betekent voor gehuwde vrouwen die een beroepswerkzaamheid uitoefenen.
- 5.2. Er moet voor gewaakt worden dat de toekenning van een huwelijksquotiënt in gezinnen waar een van beide echtgenoten niet over een eigen beroepsinkomen beschikt, gepaard gaat met maatregelen die de economische onafhankelijkheid van de huisvrouw bevorderen.
- 5.3. Het adviescomité vraagt aftrekbaarheid van de kosten voor kinderopvang.
- 5.4. Het adviescomité meent dat moet worden voorzien in belastingcorrecties voor eenoudergezinnen. Het vestigt de aandacht op het feit dat in dergelijke gezinnen de ouders doorgaans vrouwen met een gering inkomen zijn.

tiques propres à la carrière des femmes et du principe de l'égalité de traitement entre hommes et femmes.

- 4.3. Le comité d'avis insiste sur la nécessité d'une réforme et d'une amélioration du système des allocations familiales, qui tendent vers l'uniformisation des différents régimes.
- 4.4. Le droit aux allocations de chômage doit rester un droit individuel indépendant de la composition de la famille et du revenu.

Compte tenu de ce que l'application de l'article 143 de l'arrêté royal du 20 décembre 1963 relatif à l'emploi et au chômage exclut principalement les femmes du bénéfice des allocations de chômage, le comité d'avis estime qu'il conviendrait d'envisager l'abrogation de cet article.

Le comité d'avis souhaite en outre que l'obligation de pointage soit remplacée par un système de contrôle plus humain.

- 4.5. Il conviendrait de majorer les allocations minimum de la sécurité sociale.
- 4.6. Le comité d'avis estime qu'il faut mettre en oeuvre un statut du conjoint aidant d'un travailleur indépendant, en se référant aux directives européennes en la matière.

## 5. FISCALITE

- 5.1. Le comité d'avis estime que l'instauration du décumul intégral des revenus professionnels des époux constitue une priorité absolue. Il souligne que son absence pénalise la femme mariée qui exerce une activité professionnelle.
- 5.2. Il conviendra de veiller à ce que l'attribution d'un quotient conjugal dans les ménages où un des conjoints n'a pas de revenu professionnel soit associée à des mesures favorisant l'indépendance économique de la ménagère.
- 5.3. Le comité d'avis demande la déductibilité des frais de garde d'enfant(s).
- 5.4. Le comité d'avis estime que des corrections fiscales doivent être prévues en faveur des familles monoparentales. Il attire l'attention sur le fait que, dans ces familles, les parents sont généralement des femmes qui ne disposent que de faibles revenus.

## 6. GEZIN

- 6.1. Het adviescomité is van oordeel dat een beleid moet worden gevoerd dat man en vrouw in staat stelt hun verplichtingen op gezins- en beroepsvlak gelijkwaardig na te komen.
- 6.2. Er moeten collectieve opvangvoorzieningen worden ontwikkeld om het de partners gemakkelijk te maken arbeid in en buiten het gezin te combineren.
- 6.3. De diensten voor verzorging aan huis moeten eveneens worden ontwikkeld.
- 6.4. Het adviescomité vestigt de aandacht op het feit dat vooral vrouwen, en meer bepaald vrouwen met kinderen ten laste, het slachtoffer zijn van de nieuwe armoede. Het onderstreept dat specifieke maatregelen ter bestrijding van de armoede moeten worden genomen.
- 6.5. Het adviescomité pleit voor de oprichting van een dienst voor alimentatievorderingen die, zonder voorafgaand onderzoek naar de bestaansmiddelen, het alimentatiegeld aan de rechthebbenden uitkeert.
- 6.6. Het adviescomité vestigt de aandacht op de stijging van het aantal echtscheidingen. Er zijn initiatieven nodig om de wetsbepalingen inzake echtscheidingen eenvoudiger en humaner te maken, in het belang van beide partners en met een bijzondere aandacht voor het belang van de kinderen.
- 6.7. Het adviescomité vraagt bijzondere aandacht voor het probleem van het geweld tegen vrouwen en in het gezin zelf.
- 6.8. Het adviescomité stelt dat het noodzakelijk is een inspanning te doen om te voorzien in informatie en vorming aan migrantenvrouwen, teneinde de integratie van migranten in de hand te werken.

## 7. ETHISCHE PROBLEMEN

- 7.1. Gevraagd wordt om in het Parlement een uitvoerige bespreking te houden over bio-ethische problemen, zoals genetische manipulatie, nieuwe voortplantingstechnieken, draagmoederschap en handel in embryo's. Het probleem van de zwangerschapsonderbreking moet een waardige oplossing krijgen. Het gebruik van contraceptiva en de vergoeding daarvan door het ziekenfonds om ze aldus voor iedereen toegankelijk te maken, moet worden geregeld.
- 7.2. De wetenschappelijke Raad voor biomedische ethiek, waarvan de oprichting in het regeerak-

## 6. FAMILLE

- 6.1. Le comité d'avis estime qu'il faut mener une politique familiale permettant aux hommes et aux femmes d'assumer leurs responsabilités familiales et professionnelles sur un pied d'égalité.
- 6.2. Il convient de développer les structures collectives d'accueil afin de permettre aux partenaires de concilier travail professionnel et tâches familiales.
- 6.3. Il convient également de développer les services de soins à domicile.
- 6.4. Le comité d'avis attire l'attention sur le fait que ce sont surtout des femmes, et plus spécialement celles qui ont la charge d'enfant(s), qui sont les victimes de la nouvelle pauvreté. Il insiste sur la nécessité de mesures spécifiques de lutte contre la pauvreté.
- 6.5. Le comité d'avis plaide pour la création d'un Office des créances alimentaires qui paie aux bénéficiaires la pension alimentaire sans enquête préalable sur les ressources.
- 6.6. Le comité d'avis attire l'attention sur l'augmentation du nombre de divorces et estime qu'il conviendrait de prendre des initiatives en vue de simplifier et d'humaniser la législation en matière de divorce dans le respect des partenaires et en privilégiant l'intérêt des enfants.
- 6.7. Le comité d'avis demande qu'une attention particulière soit accordée aux problèmes de la violence envers les femmes et de la violence au sein de la famille.
- 6.8. En vue de promouvoir l'intégration des immigrés, le comité d'avis insiste sur la nécessité d'un effort d'information et de formation des femmes immigrées.

## 7. PROBLEMES ETHIQUES

- 7.1. Un large débat parlementaire est demandé sur les problèmes bio-éthiques, tels que les manipulations génétiques, les nouvelles techniques de procréation, les mères porteuses et le commerce d'embryons. Il convient d'apporter une solution honorable au problème de l'interruption de grossesse. Il faut régler l'utilisation des moyens contraceptifs et leur remboursement par la mutualité afin de les rendre accessibles à chacun.
- 7.2. Il conviendra que le Conseil scientifique d'éthique biomédicale dont l'instauration est prévue

koord staat opgenomen, moet ten minste voor een derde uit vrouwen bestaan.

\*  
\*   \*

8. Afgezien van de standpunten inzake de situatie van de vrouw, meent het adviescomité dat de vrouwen moeten worden betrokken bij de beslissingen die moeten worden genomen in alle andere domeinen van het maatschappelijke leven.

*De Rapporteur,*

*De Voorzitter,*

N. MAES

T. MERCKX-VAN GOEY

dans l'accord de gouvernement soit composé pour au moins d'un tiers de femmes.

\*  
\*   \*

8. Le comité d'avis estime qu'indépendamment des points de vue qui concernent le statut des femmes, celles-ci doivent être associées aux décisions à prendre dans tous les autres domaines de la vie sociale.

*Le Rapporteur,*

*Le Président,*

N. MAES

T. MERCKX-VAN GOEY